RINGKONNAPROKURÖRIDE KONKURSI KIRJALIK KAASUS

Karl Kooder lõpetas 2023. aastal Tartu ülikoolis IT eriala. See pidi olema valdkond, mille omandamine tagab tulevikus jõukuse ja võimaluse saada noorelt finantsvabadus. See oli Karli unistus. Samuti meeldis Karlile IT puhul see, et raha teenimiseks end kuigivõrd liigutada polnud vaja. Kui Karl ülikooli lõpetas, selgus aga, et vahepeal oli AI laialdane kasutuselevõtt toonud kaasa järsud muutused IT-valdkonnas ja ilma igasuguse kogemuseta kõrgharitud IT spetsialistil töö leidmine edukas ei olnud. Kuna aga Karli unistus helgest tulevikust elas, otsustas ta oma IT teadmistele teistsugust rakendust leida ja sukeldus ärimaailma.

2025. aasta märtsis esitas prokuratuur **Karl Kooderile** süüdistuse kelmuses, täpsemalt kuriteo toimepanemises KarS § 209 lg 2 p 1 järgi. Süüdistuse kohaselt lõi **Karl Kooder** 2024. aasta jaanuarist märtsini veebikeskkonnas „AutoMarket24“ kuulutusi, milles pakkus müügiks väidetavalt korralikke Saksamaalt toodud BMW X5 sõidukeid hinnaga 18 000 eurot. Selliste autode tegelik turuhind võinuks olla 25 000 eurot. Karl Kooderil polnud süüdistuse järgi tegelikult ühtegi sõidukit, ta otsis internetist sobivate autode VIN koode, mille alusel kujundas iga sõiduki kohta usaldusväärsena tunduva info, genereeris AI abil juurde fotod ja muud dokumendid. Samuti saadeti kannatanutele võltsitud transpordidokumendid (transpordiettevõtte arved autode transportimise eest Eestisse), mille järgi võis eeldada, et sõidukid tõepoolest on Saksamaalt Eestisse jõudnud. Raha laekus **Karli** isiklikule pangaarvele ja kanti seejärel edasi krüptorahaks. Kannatanud **Lauri Lilleke, Piia Pärnake** ja **OÜ AutodMeeldivad** maksid selliselt Karl Kooderile vastavalt 15 000, 9 000 ja 12 000 eurot ettemaksu. Kogukahju 36 000 eurot.

Karl võeti Viru maakohtu eeluurimiskohtuniku määrusega 2025. aasta jaanuaris vahi alla. Alljärgnev on osaline kirjeldus Karl Kooderi kohtuasja arutamisest maakohtus.

KOHTULIK UURIMINE

1. **Kannatanu ristküsitlemine**

Kannatanu Lauri Lilleke osaleb video teel. Prokurör küsib, kas ta mäletab sündmusi. Lauri ütleb: „Ausalt öeldes ei mäleta detaile, see oli juba ammu.“ Prokurör taotleb KrMS § 288 lg 9 p 3 alusel varasemate ütluste tutvustamist. Kohus lubab.

Prokurör loeb ette kogu Lauri kohtueelse ülekuulamise protokolli ja see kantakse istungi protokolli. Pärast seda küsib prokurör: „Kas kõik toimus nii nagu ette loetud?“ Lauri vastab: „Jah, täpselt nii.“ Sellega on ristküsitlus lõppenud.

Anna hinnang sellise ristküsitluse õiguspärasusele. Mida oleks võinud teisiti teha?

2. **Pangakonto väljavõte**

Prokurör esitab Karl Kooderi pangakonto väljavõtte koopia (väljatrüki) koos panga e-kirjaga (digiallkirjastamata), mis allkirjastatud väljavõttefaili sisaldab. Kaitsja vaidleb tõendile vastu:

- Pangakonto väljavõtte näol ei ole tegemist originaaldokumendiga
- Tõendi autentsus on kahtluse all, sest panga vastuskiri oleks pidanud olema digiallkirjastatud
- Väljavõttest pole koostatud vaatlusprotokolli

Kas pangakonto väljavõte on selles kaasuses lubatav tõend? Miks?

3. Läbiotsimine

Kooderi elukoht aadressil Itimehe põik 5 otsiti prokuratuuri 01.01.2025 antud läbiotsimismääruse alusel kohtueelses menetluses 09.01.2025 läbi. Prokurör teavitas kohut läbiotsimisest 10.01.2025, kohtunik tunnistas läbiotsimise oma pealdisega lubatavaks 13.01.2025 hilisõhtul. Kooder elas jõukas rajoonis, kuhu jõudmiseks tuli läbida süüdistatavaga mitte seotud kinnisvarahaldusfirmale kuuluv maatükk, seejuures oli elamurajooni sissesõiduteel tõkkepuu, mille kohalikud elanikud teatud numbrile helistades avada said. Uurijad passisid peale, kui üks Kooderi naabritest tõkkepuu alt läbi sõitis ja sõitsid autole järgi, saades seeläbi vaevata ligipääsu Kooderi elukohta.

Kaitsja hinnangul on läbiotsimisel vähemalt kahel korral rikutud oluliselt menetlusõigust Läbiotsimine ei ole lubatav, sest see viidi läbi määrusest enam kui nädala jagu hiljem. Veelgi enam, kohus oleks pidanud sellise läbiotsimise lubatavaks tunnistama järgmisel päeval pärast läbiotsimise toimumist. Teiseks aga puudus igasugune õigus valdaja tahte vastaselt siseneda tõkkepuuga takistatud kinnistule, millest määruses sõnagi juttu polnud.

***Anna hinnang kaitsja pretensioonidele seoses läbiotsimisega*.**

4. Tunnistaja Alar Alibi

Alar oli Karli sõber ja mingivahe isegi äripartner. Enne Karli kinnipidamist olid vanad sõbrad tülli läinud. Kohtueelses menetluses andis Alar kahtlustatavana ütlused, mis maalisid temast pildi kui juhuslikust kaasaaitajast. Karl oli seevastu Alari sõnul ideede autor ja nende läbiviija. Alari suhtes lõpetati kohtueelne menetlus oportuniteediga kelmusele kaasaaitamises.

Ristküsitluse käigus küsib prokurör: „Kas Karl ütles teile, et autosid tegelikult ei ole?“ Alar vastab: „Jah, ütles küll.“

Kaitsja küsib: „Kas teie ise saite sellest skeemist kasu?“ Alar vastab: „Ma ei vasta, sest see võib mind ennast süüstada.“ Ka Karli kaitsja järgmistele küsimustele keeldub Alar vastamast.

Seejärel taotleb kaitsja ristküsitluse lõpetamist ja Alari varasemate ütluste avaldamist. Kohus leiab, et tunnistajal on õigus ennast mitte süüstada ning jätab taotluse rahuldamata.

Mis alusel kaitsja sellise taotluse tegi? Kas kohus talitas õigesti, jättes kaitsja taotluse rahuldamata? Miks?

5. **Konfiskeerimine**

Karlil võeti läbiotsimisega ära hulk erinevaid esemeid. Muuhulgas näiteks sülearvuti ja mobiiltelefon, millelt kelm kannatanutega suhtles; raamat „Automüüja ABC";

Lisaks on tuvastatud, et Karl ostis kannatanutelt välja kelmitatud raha eest 3 autot: endale Audi ning Nissani ja vanaemale kingituseks hea kasvatuse eest BMW. Audi on Karlil tänaseni alles, kuid Nissani müüs ta sõber Alar Alibile, sest ühises vestluses jõuti järeldusele, et kelmustega vahele jäädes võib riik lõpuks vara käest ära võtta ning mõistlik oleks osa varast eraldi hoida.

Prokurör palub kohtul süüdistuskõnes kõik eelnimetatud esemed kuriteo toimepanemise vahendina KarS § 83 lg 1 järgi konfiskeerida.

Lahenda prokuröri taotlus – kas ja mida on võimalik kriminaalasjas konfiskeerida? Kas kohus saab omaalgatuslikult konfiskeerida ka teistel alustel?

6. **Süüdistuse muutmine**

Kohtulikul uurimisel selgub, et OÜ AutodMeeldivad pole Karl Kooderile ettemaksuna kandnud mitte 12 000 eurot vaid kogemata lausa 120 000 eurot. Seetõttu arvab prokurör pärast kohtuliku uurimise lõppu kohtuvaidlusteks valmistumisel, et siin võiks kaaluda süüdistuse muutmist KarS § 209 lg 2 p 3 järgi. Veel soovib prokurör täiendada süüdistust KarS § 344 ja § 345 järgi toimepandud kuritegude lisamisega seonduvalt transpordidokumentide võltsimise ja nende esitamisega, mille Kooder ka üles tunnistas. Lisaks sellele murdus Kooder kohtuistungil ja teatas kõigile ootamatult, et tema arvutis on märkimisväärne kogus lapspornot, mille osas soovib prokurör Karl Kooderile esitada täiendava süüdistuse KarS § 178 järgi. Kaitsja vaidleb kogu plaanile tuliselt vastu – see rikkuvat kaitseõigust, sest temal pole olnud võimalust sellistele faktilistele asjaoludele ja õiguslikule hinnangule kaitset üles ehitada.

Kas ja mil määral prokurör sellises olukorras süüdistust muuta saab?

Vastused:

1. **Kannatanu ristküsitlemine (1p)**: prokurör rikkus KrMS § 288 lg 9 p 3 – meenutamisel ei tohi ütlusi avaldada, neid ette lugeda, protokolli kanda. Tutvustamine on suunatud üksnes ütluse andjale. See on oluline menetlusõiguse rikkumine ja sellised ütlused ei ole lubatavad. (1p)
2. **Pangakonto väljavõte (2p):** KrMS § 63 lg 1 järgi on dokument iseseisev tõend, vaatlust ei vaja. Riigikohus on öelnud (nt 1-18-437), et ka koopia on lubatav tõend, usaldusväärsust hinnatakse sisuliselt. Digiallkirja puudumine ei muuda automaatselt tõendit lubamatuks ja see tõend on kõigi eelduste kohaselt lubatud tõend.
3. **Läbiotsimine (2p)** – KrMS ütleb, et läbiotsimisest teatama peab kohtunikule esimesel tööpäeval. Millal kohus pealdise teeb, ei ole seaduses öeldud. (1-21-4494 p 100) Samuti pole antud tähtaega, mille jooksul läbiotsimismäärus realiseerida tuleb, nädal on üsna tavapärane praktika.
   Läbiotsimiseks teise piiratud kinnistult üles sõitmine on lubatud, see ei riiva eriliselt kinnistu omaniku õigusi. See, kuidas tõkkepuust mööduda, on aga menetleja taktika küsimus (1-23-5616 p 63).
4. **Tunnistaja ütlused (1p)** KrMS § 288 lg 10 järgi võiks avaldada. (RK 1-20-3101) järgi enese mittesüüstamisele tuginemine ei välista § 288 lg 10 kohaldamist. Kohus eksis.
5. **Konfiskeerimine (2p)** – arvuti ja telefoni konfiskeerimine toimepanemise vahendina tuleb kõne alla. Raamatu seos liiga väike, ei ole toimepanemise vahend.
   Ükski autodest pole süüteo toimepanemise vahendiks ega objektiks – seega KarS § 83 lg 1 alusel konfiskeerimise taotlemine jääks eduta.
   Küll aga saab kõik autod konfiskeerida teistel alustel:
   Audi § 83^1 lg 1 (süüteoga otseselt saadud vara arvelt omandatud vara)
   Nissani § 83^1 lg 1, lg 2 p 2 (konfiskeerimse vältimiseks võõrandamine)
   BMW § 83^1 lg , lg 2 p 1 (kingitus) alusel.
   Kui prokurör taotluse isegi § 83 lg 1 alusel esitab, siis kohus ei tohiks aga taotlust jätta täiesti rahuldamata, vaid peab kontrollima, kas mõnel teisel alusel on konfiskeerimine võimalik (vt nt 1-18-5732 p 85)
6. **Süüdistuse muutmine (2p)** – KrMS § 268 lg 6 ehk süüdistust võib muuta kuni kohtuliku arutamise lõpuni, kui faktiline alus ei muutu ja kaitseõigus on tagatud. Kvalifikatsiooni muutmine ei muuda faktilisi asjaolusid.
   a) 209 lg 2 p 2 peale võib süüdistuse muuta.
   b) 344/345 asjaolud on süüdistuses välja toodud, kohus võib subsumeerida erinevalt, karistust ei mõjuta (ideaalkogum).
   c) Lapsporno osas selle asja raames enam teha midagi ei saa, tuleb uus kriminaalmenetlus alustada.